

Sjekkliste for egenrevisjon

10 HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

© Stiftelsen Norsk Mat
Versjon 2021.7

Spørsmål som krever dokumentasjon vises med symbolet

HMS er å ta vare på din egen og andres helse og sikkerhet.

Arbeidsmiljøloven krever at alle skal ha et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Sjekkliste HMS i KSL tilfredsstiller disse kravene som gjelder for norske gårdsbruk. HMS dreier seg om å ta vare på:

- arbeidsmiljøet
- det ytre miljøet
- materielle verdier
- sikkerhet i forbindelse med salg av tjenester og produkter.

10.1 MÅL OG ORGANISERING

10.1.1 Har du satt mål for arbeid med helse, miljø og sikkerhet (HMS) på gården?

Internkontrollforskriften krever at du som bonde setter egne mål for arbeid med helse, miljø og sikkerhet på gården. I tillegg skal du føre opp hvem som er hovedansvarlig for HMS-arbeidet, eventuelt også om det er flere som har ansvar for deler av drifta.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Internkontrollforskriften	Lovkrav

10.1.2 Har du et system for å registrere og følge opp eventuelle avvik knyttet til arbeidet på gården?

Arbeidsmiljøloven pålegger alle som har ansatte, å ha et system for å registrere og følge opp avvik fra denne loven med tilhørende forskrifter. Dette kan man gjøre på forskjellige måter. Man kan for eksempel bruke egne skjemaer, eller man kan ha en huskeliste for retting av småfeil hengende på pauserom e.l. Hva som passer, kommer an på hvor stor virksomheten er.

§ Krav

Internkontrollforskriften	Lovkrav
---------------------------	---------

10.2 VERNERUNDE

10.2.1 Er gulv og gangarealer, i den grad det er mulig, sklisikre og fri for hindringer?

Gulv eller underlag skal være skli- og snublesikkert. Hold gulv og gangareal tørre og ryddige. På områder der det ikke er mulig å unngå at overflaten er glatt, må man ta ekstra hensyn. Velg riktig fottøy og ta nødvendige forholdsregler. Nivåforskjeller i gulv skal være godt markert og belyst. Hold gangveier så slette og jevne som mulig for å unngå snubling, og strø når det trengs.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

10.2.2 Er områder med fallfare sikret med rekkverk, luker eller lignende?

Rekkverk

Gulv, plattformer, trapper, gangbaner o.l. skal ha rekkverk når det er fare for at personer eller gjenstander kan falle ned. Vurder å sikre rekkverket mot klatring der barn ferdes. Slik sikring kan for eksempel være finmasket netting eller loddrette spiler med maks 2 cm

Svar

Ja

Nei

Ikke
aktuelt

lysåpning, og avrundet håndlist som gjør balansering vanskelig. Høyden på rekkverket skal være minst 1 meter. Rekkverket skal ikke ha så store åpninger at det er fare for at arbeidstakere kan falle igjennom. Dersom du benytter horisontale lister som fallsikring, skal det være minst én knelst plassert midt mellom håndlist og gulv eller fotlist.

Der det er ferdsl og det er mulig å falle mer enn 2 meter, skal det alltid være rekkverk eller andre vernetiltak.

Lemmer, luker og overdekning

Lemmer og lokk bør være letthåndterlige og hengslet slik at de ikke blir fjernet fra stedet. Gulvet rundt en lukeåpning bør være sklisikkert, og lukekanten bør merkes med varselfarge. I tillegg bør åpningen ha en 1,5 cm høy kant som kan stoppe en fot som glir mot åpningen.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
KSL - Skjema for vernerunde	Bransjekrav

10.2.3 Er trapper, stiger og ledere i forskriftsmessig stand og brukt og sikret i samsvar med regelverk?

Trapper

Trapper skal være lette å gå i, ha jevn stigning og ha god håndlist på begge sider. En trapp som inngår i en rømningsvei, skal være så bred at det er enkelt å bruke den til rømning.

Stiger og ledere

En leder er fastmontert, i motsetning til en stige, som er løs og flyttbar. Ledere over 3,5 meter skal ha fallsikring. Lange ledere skal ha hvileplan. Fall fra stiger og ledere kan forebygges med ulike innretninger, for eksempel ryggbøyle, tau, eller føringssskinne med fallsikring. Stiger skal være sikret mot å skli eller velte. De skal rekke minst 1 meter over tak eller avsats, dersom det ikke er noe annet å holde seg fast i.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Arbeidsplassforskriften	Lovkrav

10.2.4 Er låvebru, silo, kjørebuer, lasteramper o.l. sikret mot utforkjøring?

Sikring av silo

For å hindre at du kjører ned i silo, utfor kanten på låvebru, lasterampe e.l. er det viktig å ha en stoppekant. Den må være solid utført og være 30 cm eller høyere, avhengig av størrelsen på hjulene på kjøretøyet som brukes. Toppen av siloen skal være sikret med et minst 1 meter høyt rekkverk eller liknende. Åpninger rundt og mellom siloer skal være sikret med rekkverk, tett gulv eller liknende. Plansiloer som er utformet slik at det er fare for fall, bør ha rekkverk langs ende- og sidevegger.

Skrensekant og rekkverk på låvebru

Låvebru skal ha skrensekant for kjøretøy (anbefalt høyde 60 cm) og rekkverk som til sammen er 1 meter høyt. Skrensekanten skal være solid utført og bør gå helt ned til enden av brua.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Arbeidsplassforskriften	Lovkrav

10.2.5

Er dammer og kummer (inkl gjødselkummer) sikret på en forsvarlig måte?

Brønner og kummer skal være sikret med lokk eller overbygg. Lemmer og lokk bør være så tunge at barn ikke kan åpne dem, og eventuelt hengslet slik at de ikke fjernes fra stedet.

Gjerde rundt dam nær bebyggelse bør gå helt ned til marka, være minst 1,50 meter høyt og ha solid

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

fundament. Port eller grind må ha solid lås, eller annen lukkeinnetning. Gjerdet med port eller grind må være laget av solide materialer og være så tett at barn ikke kan komme gjennom det. Overdekking, overbygning, lokk, lås og gjerde med port eller grind skal holdes i forsvarlig stand.

Gjødselkummer med vegger som når mindre enn 1,5 meter over terrenget, og alle gjødseldammer, skal ha gjerde, og samlet høyde fra terrenget til toppen av gjerdet skal være minst 1,5 meter. Kumvegger som når mer enn 1,5 meter over terrenget, skal ha en klatreavviser på toppen.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Forskrift om gjødselvarer	Lovkrav

10.2.6 Er det gjort tiltak for å hindre skader fra gjenstander som kan falle ned eller velte?

Fall eller fallende/veltende gjenstander er årsak til mange skader og dødsulykker i landbruket. Under nevner vi noen områder du bør være oppmerksom på. Legg særlig vekt på dette området dersom det er barn på gården.

Redskap, dekk, paller, rundballer og storsekker, taljer, frontlaster m.m. skal sikres mot å falle, velte eller rase sammen. I områder der folk ferdes, må det sikres mot ras fra tak.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

10.2.7 Har alle traktorer og mobile arbeidsmaskiner som kan velte under bruk, montert setebelte?

Som driver av gården har du ansvar for at det tekniske utstyret er forsvarlig vernet og konstruert. Traktoren er den maskinen som er årsak til flest skader og ulykker. Bruk av setebelte kan være avgjørende for hvordan det går ved velt og utforkjøring. Det er krav om at setebelte gjelder for alle typer mobile arbeidsmaskiner som har risiko for å velte.

Forskrift om utførelse av arbeid § 19-4 Farer ved velting gir utfyllende bestemmelser om hvordan mobilt arbeidsutstyr skal sikres mot velteulykker. I teksten under gjengir vi paragrafteksten i sin helhet.

§ 19-4. Farer ved velting

Mobilt arbeidsutstyr som kan velte under bruk og som har plass for fører eller arbeidstakere skal ha:

- a) enten en vernekonstruksjon som sikrer at utstyret ikke velter mer enn en kvart omdreining, eller
- b) en konstruksjon som gir tilstrekkelig rom omkring føreren og de arbeidstakere som befinner seg på arbeidsutstyret, dersom veltebevegelsen kan fortsette mer enn en kvart omdreining, eller
- c) en annen innretning med tilsvarende virkning.

Vernekonstruksjonene kan være en integrert del av arbeidsutstyret.

Vernekonstruksjoner kreves ikke når arbeidsutstyret er stabilisert under driften, eller dersom utformingen gjør velt umulig.

Dersom det er fare for at en arbeidstaker som befinner seg på arbeidsutstyret skal kunne bli klemt mellom deler av arbeidsutstyret og bakken ved velt, skal det finnes en fastspenningsinnretning for disse arbeidstakerne.

Løfte- og stablevogner som fører med seg én eller flere arbeidstakere, skal ha:

- a) en konstruksjon som hindrer velt, eller
- b) et veltesikkert vern, eller
- c) en konstruksjon som sikrer at det forblir en tilstrekkelig klaring for arbeidstakerne mellom bakken og utstyret dersom løfte- og stablevognen velter, eller
- d) en konstruksjon som spenner arbeidstakerne fast til førersetet og derved hindrer at de blir knust mellom bakken og deler av løfte- og stablevognen ved velt.

		Svar
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Traktor skal være utstyrt med typegodkjent førervern (førerhus eller verneramme) som beskytter føreren ved velt og steiling.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.2.8 Er verneinnretninger på traktorer, maskiner og redskaper på plass og i orden?

Kraftuttak på traktorer og maskiner, og kraftinntak på redskaper, skal være skjermet med et fast vern. Kraftoverføringsaksler skal skjermes med et rørvern. Reimer, kjeder, tannhjul, transportskruer og andre bevegelige deler skal utstyres med vern.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.2.9 Har gjødselkummer en innvendig stige eller annen redningsinnretning?

Alle gjødselkummer skal ha innvendige stigtrinn eller andre redningsinnretninger.

§ Krav

Forskrift om gjødselvarer	Lovkrav
---------------------------	---------

10.3 RISIKOVURDERING

10.3.1

Har du dokumentasjon på risikovurdering av farlige arbeidsoppgaver på gården? (se eksempler i veiledningstekst)

Risikovurdering gjøres for de oppgavene som utgjør en reell fare for skade. Hva kan gå galt, hva kan vi gjøre for å forhindre at det går galt og hvordan kan vi redusere konsekvens hvis noe går galt - tre viktige spørsmål du kan bruk når du risikovurderer. Bruk gjerne skjema som ligger bak knappen "Krav"

Eksempler på områder som må risikovurderes:

- Arbeid høyden
- Brannfare ved varme arbeider

10.3.2

Har du rutiner for risikovurdering av bruk av ulike typer maskiner og redskap?

Eksempel på maskiner og redskap som krever en grundig risikovurdering er rundballepresse, tresker, siloriver, fôrmikser og andre tekniske innretninger som har stor fare for skade på person og materiell.

Vernerunden vil avdekke hvilke maskiner og redskaper du må være særskilt obs på med tanke på sikkerhet.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.3.3 Er det lagt til rette for å håndtere dyr på en sikker måte for å unngå ulykker?

Husdyr er den direkte årsaken til flest personskader i landbruket. Vanlige skadeårsaker er stanging, klemming, biting og tråkking. I forbindelse med husdyrhold skjer det dessuten mange ulykker som utløses av andre forhold enn dyra selv. Glatte gulv og «snublefeller» ute og inne er viktige utløsende faktorer. De tre farligste arbeidsoperasjonene er flytting av dyr, fôring og melking.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Husdyrholdforskriftene gir anbefalinger om hvordan man bør legge til rette for flytting av dyra fra fjøs til transportbil. Tilpassede drivganger, utganger og rampe på utsiden er gode tiltak. Dere må være spesielt oppmerksomme når dere håndterer okser, og kyr som nylig har kalvet.

Dette er noen av de viktige tiltakene når man skal håndtere husdyr:

- Venn dyra i ung alder til å være i kontakt med mennesker.
- Ta hensyn til dyras reaksjonsmønstre.
- Følg faste og gode rutiner.
- Instruer avløsere om dyra dine og om arbeidsrutiner.
- Planlegg, i den grad det er mulig, å flytte dyr slik at det er minst to personer til stede.
- Planlegg drivganger og enkle flytterutiner ved nybygging og ombygging.
- Bruk sparkeboyle på kua når det er nødvendig.
- Se etter og planlegg rømningsveier slik at du hele tiden har mulighet til å komme deg vekk fra farlige situasjoner.

For å hjelpe deg når du skal vurdere faremomenter, kan du bruke skjemaer for risikovurdering og sikker jobbanalyse på **ksl.no**.

10.3.4 Har du vurdert risikoen ved å bruke kjemikalier?

Risikovurdering

Når du skal vurdere risikoen ved kjemikaliebruk, skal du dokumentere hvilke kjemikalier som finnes på gården, og hvordan de brukes, og du skal vurdere hvilken risiko de utgjør for helse, miljø og sikkerhet. Risikovurderingen skal være skriftlig.

Ifølge *forskrift om utførelse av arbeid* omfatter begrepet kjemikalier en svært stor bredde av stoffer og forbindelser. Det dreier seg om gasser, om faste og flytende stoffer og om alle typer kjemiske forbindelser eller stoffer som frigjøres under en arbeidsprosess.

Du skal velge produkter og arbeidsmetoder som gir minst mulig risiko. Som driver av gården har du ansvar for at forurensninger i form av røyk, støv, gass o.l. unngås eller reduseres så mye som mulig. Husk at også barn trenger beskyttelse mot støv, gass og støy! Der det ikke finnes tilpasset verneutstyr for barn, må barn holdes utenfor det utsatte området.

Det er mange vanlige stoffer som man kanskje ikke tenker på som kjemikalier, for eksempel bensin, diesel og mineralgjødsel. På en gård kan det også i mange tilfeller bli frigjort gasser i arbeidsprosesser, slik som silogass, gjødselgass og sveiserøyk.

Hjelpeskjema for risikovurdering av kjemisk helsefare finner du ved å klikke på knappen "Krav" eller på **ksl.no**.

Kreftframkallende og arveskadelige stoffer

Alle som arbeider med kreftframkallende og arveskadelige stoffer, skal være kjent med farene. Som arbeidsgiver plikter du å informere om farene før de ansatte tar stoffene i bruk.

Gravide og ammende må ikke arbeide med slike stoffer dersom risikovurderingen viser at arbeidet kan skade fosteret eller ungen. Det er forbudt for barn og ungdom under 18 år å arbeide med disse stoffene.

Områder hvor dere bruker kreftframkallende stoffer, må merkes. Sørg for at ingen spiser, drikker eller røyker i arbeidslokalene eller mens midlene brukes. Privat tøy og arbeidstøy skal holdes atskilt, og det skal være mulig å vaske seg i umiddelbar nærhet.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.4 MASKINER OG REDSKAP

10.4.1 Utføres service og vedlikehold jevnlig og i tråd med instruksjonsbok/brukermanual for den enkelte maskin?

Vedlikehold omfatter både forebyggende og korrigerende vedlikehold. En forklaring av de

		Svar
Ja	Nei	Ikke aktuelt

to formene for vedlikehold finner du hos arbeidstilsynet.no.

Vedlikeholdet skal utføres på en sikker måte

Som hovedregel skal det bare være mulig å utføre vedlikeholdsarbeid når arbeidsutstyret er stanset og energitilførselen er frakoblet. Vedlikehold skal utføres på en sikker måte, med bruk av egnet verktøy og verneutstyr. Speil, lys, setebelte og bremses skal jevnlig etterses.

Vedlikeholdet skal dokumenteres i enkel servicebok

Når man har gjort vedlikehold, skal man dokumentere det i enkel servicebok med dato for gjennomført og en beskrivelse av arbeidet som er utført.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Sikkert vedlikehold	Bransjekrav
Sjekkliste maskiner	Informasjon

10.4.2 Har dere rutiner på gården som sikrer at setebelte blir brukt i henhold til forskriften?

Traktor skal være utstyrt med setebelte og typegodkjent førervern som beskytter føreren ved velt og steiling. Setebelte skal brukes under kjøring. Påbudet om bruk av setebelte gjelder likevel ikke under kjøring i lav hastighet der vedkommende med korte mellomrom må forlate sin plass, når bruken av setebeltet i seg selv medfører en økt risiko for skade, eller når det ellers er åpenbart unødvendig.

§ Krav

Kjøretøyforskriften	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav

10.4.3 Er utstyr som krever det, kontrollert og sertifisert i tråd med forskrifter?

Noen typer arbeidsutstyr skal med visse mellomrom kontrolleres av en sakkyndig virksomhet. Dette gjelder blant annet

- silotalje (eller annet løfteredskap)
- truck
- masseforflytningsmaskin (minilaster o.l.) med større effekt enn 15 kW (20,4 hk)
- løfte- og stablevogner
- kran for løft av storsekk på såmaskin
- funksjonstest av åkersprøyte (en del av sjekkliste 1 *Generelle krav til gården*)

Skinnegående føringsvogner regnes ikke som trallebaner, så det kreves ikke sakkyndig kontroll av disse, men de skal følges opp med dokumentert periodisk kontroll.

Oversikt over sertifiseringsorganer for utstyr finner du på sert555.no.

§ Krav

Samarbeids Gruppen for Sertifiseringsorganer	Bransjekrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav

10.5 ARBEIDSMILJØ

10.5.1

Gjennomfører dere tiltak for å sikre at arbeidsplassen ikke medfører økt fare for helseskade? Se viktige punkt du må ta hensyn til i veileder.

Støy

Tiltaksgrensen for støy er 80 dB(A) for en arbeidsdag. Det betyr at ved støy på dette nivået og høyere skal det iverksettes vernetiltak. Hvis du ikke kan redusere støyen, må du beskytte deg med hørselvern.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Vibrasjoner

Vibrasjoner fra traktorer, maskiner og håndverktøy kan over tid gi skader. Jo lengre eksponering og sterkere vibrasjon, desto større risiko for skader på muskler og nerver. Kan man ta pauser eller fordele denne typen belastning over tid, er det en fordel.

Belastningslidelser

Belastningslidelser er den hyppigste årsaken til uførhet i landbruket. Det er derfor viktig å legge vekt på de ergonomiske arbeidsforholdene. Kroppen trenger bevegelse og belastning, men skades hvis belastningen blir for stor.

Belysning

Arbeidslokaler og arbeidsplasser skal være utformet og innredet slik at belysningen er god nok til å verne arbeidstakernes sikkerhet og helse.

Støv

Bruk støvmaske ved støvutsatte arbeidsoperasjoner. Støvmasker merkes ut fra filtreringsevne. I landbruket er det viktig at man benytter masker med merking P2 eller P3. Oversikt over filtertyper finner du på arbeidstilsynet.no.

Ventilasjon

Når man arbeider i innestengte lokaler, er det viktig å ha god nok ventilasjon. Arbeidet man utfører, og utstyret man bruker, vil avgjøre hva som er god nok.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

10.5.2 Har dere rutiner på gården for bruk av, opplæring om, oppbevaring av, vedlikehold og reparasjon av eller utskiftning av verneutstyret?

Som driver av gården har du ansvar for at de som arbeider der, bruker personlig verneutstyr når det er den eneste måten å verne liv og helse på.

For at man skal være best mulig beskyttet, er det viktig med riktig og tilpasset verneutstyr. Oppbevaring av, ettersyn med og kontroll av verneutstyret er viktig, slik at det ikke gir falsk trygghet.

Hva som er riktig personlig verneutstyr, må vurderes i hvert enkelt tilfelle, men det kan dreie seg om spikersåle og ståltupp i sko, verneinnlegg i klær, hansker, hjelm, og åndedretts- og hørselvern.

Riktig verneutstyr er beskrevet i sikkerhetsdatabladets punkt 8 for kjemikalier og i bruksanvisningen til teknisk utstyr.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav

10.5.3 Har du tilgang til sikkerhetsdatablad for alle kjemikalier som benyttes på gården?

Alle virksomheter skal ha stoffkartotek med sikkerhetsdatablad for helsefarlige og brann- og eksplosjonsfarlige stoffer (for eksempel plantevernmidler, olje og vaskemidler). Sikkerhetsdatabladet skal være tilgjengelig der kjemikaliene lagres og der de brukes.

Stoffkartoteket kan være elektronisk og/eller finnes i en papirutgave, og det skal være bygd opp slik at det er lett å søke fram informasjon om det enkelte kjemikaliet.

Leverandører av kjemikalier plikter å skaffe til veie sikkerhetsdatablad.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Sikkerhetsdatabladene gir informasjon om behandlingsmåte og førstehjelp

Sikkerhetsdatabladet inneholder vitale opplysninger for lege og sykehus. Ha sikkerhetsdatabladene tilgjengelige slik at helsepersonell og hjelpemannskap fort kan finne opplysninger om behandlingsmåte. Sikkerhetsdatabladet inneholder også instruksjoner om nødvendig førstehjelp som man kan utføre uten medisinsk kompetanse eller avansert utstyr.

Mellomlagringskanner skal ha etiketter med tilsvarende informasjon som på originalemballasjen.

Informasjonen på sikkerhetsdatabladet er viktig for vurdering av arbeidsmiljø og risiko

Sikkerhetsdatablad er systematisk oppbygd. De inneholder 16 punkter som alltid står i samme rekkefølge. Det er bestemte opplysninger som skal stå i hvert punkt. Punkt 2, 4, 7, 8 og 11 er spesielt viktige å ta hensyn til når man skal vurdere arbeidsmiljøet, og ved risikovurderingen:

Punkt 2 – Viktigste faremomenter: Dette er «konklusjonen» på databladet, hvor det står hvilke faremomenter som er knyttet til stoffet når det gjelder helse, brann og miljø. Her oppgis det hvilke faremerker som skal stå på emballasjen.

Punkt 4 – Førstehjelpstiltak: Her står det opplysninger om førstehjelpstiltak. Tiltakene skal være forklart slik at man kan forstå dem uten spesiell opplæring, og man skal kunne utføre dem uten avansert utstyr.

Punkt 7 – Håndtering og lagring: Her beskrives stoffets egenskaper og farer. I tillegg gis det veiledning om hvordan man skal håndtere og lagre stoffet.

Punkt 8 – Eksponeringskontroll og personlig verneutstyr: Her oppgis det hvordan man skal forebygge skader, og hva slags verneutstyr man må bruke dersom dette er nødvendig.

Punkt 11 – Helsefareopplysninger (toksikologiske opplysninger): Dette punktet gir opplysninger om hvordan stoffet tas opp i kroppen. Det forteller også hvilken virkning kjemikalet har både ved akutt og ved gjentatt eksponering. Dette punktet er utarbeidet med tanke på bedriftshelsetjeneste eller medisinsk personell.

Punkt 10 – Stabilitet og reaktivitet: Her gis det opplysninger om muligheten for at det kan skje farlige reaksjoner.

Punkt 13 og 14 gir opplysninger om henholdsvis avfallshåndtering og transport.

En av grunnene til at sikkerhetsdatablader er så omfattende, er at de er verktøy for både småbedrifter og store industriforetak – også for de som lager egne blandinger. Sikkerhetsdatabladene skal gi viktige opplysninger blant annet om transport og lagring, og om stoffer som er satt sammen av flere komponenter. Som bonde trenger du ikke all denne informasjonen, men for brannmannskap og helsepersonell er dette avgjørende. Derfor skal hele sikkerhetsdatabladet finnes der kjemikalet brukes – og det skal være lett tilgjengelig for alle.

Giftinformasjon

Informasjon om giftstoffer får du på telefon 22 59 13 00. Dette nummeret bør du lagre på telefonen slik at du raskt finner det i en krise.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.5.4 Har alle på gården kjennskap til hvor de finner sikkerhetsdatabladene til kjemikaliene på gården?

Alle virksomheter skal ha stoffkartotek med sikkerhetsdatablad for helsefarlige og brann- og eksplosjonsfarlige stoffer (for eksempel plantevernmidler, olje og vaskemidler). Sikkerhetsdatabladet skal være tilgjengelig der kjemikaliene lagres og der de brukes.

Stoffkartoteket kan være elektronisk og/eller finnes i en papirutgave, og det skal være bygd

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

opp slik at det er lett å søke fram informasjon om det enkelte kjemikaliet.

Leverandører av kjemikalier plikter å skaffe til veie sikkerhetsdatablad.

Sikkerhetsdatabladene gir informasjon om behandlingsmåte og førstehjelp

Sikkerhetsdatabladet inneholder vitale opplysninger for lege og sykehus. Ha sikkerhetsdatabladene tilgjengelige slik at helsepersonell og hjelpemannskap fort kan finne opplysninger om behandlingsmåte. Sikkerhetsdatabladet inneholder også instruksjoner om nødvendig førstehjelp som man kan utføre uten medisinsk kompetanse eller avansert utstyr.

Mellomlagringskanner skal ha etiketter med tilsvarende informasjon som på originalemballasjen.

Informasjonen på sikkerhetsdatabladet er viktig for vurdering av arbeidsmiljø og risiko

Sikkerhetsdatablad er systematisk oppbygd. De inneholder 16 punkter som alltid står i samme rekkefølge. Det er bestemte opplysninger som skal stå i hvert punkt. Punkt 2, 4, 7, 8 og 11 er spesielt viktige å ta hensyn til når man skal vurdere arbeidsmiljøet, og ved risikovurderingen:

Punkt 2 – Viktigste faremomenter: Dette er «konklusjonen» på databladet, hvor det står hvilke faremomenter som er knyttet til stoffet når det gjelder helse, brann og miljø. Her oppgis det hvilke faremerker som skal stå på emballasjen.

Punkt 4 – Førstehjelpstiltak: Her står det opplysninger om førstehjelpstiltak. Tiltakene skal være forklart slik at man kan forstå dem uten spesiell opplæring, og man skal kunne utføre dem uten avansert utstyr.

Punkt 7 – Håndtering og lagring: Her beskrives stoffets egenskaper og farer. I tillegg gis det veiledning om hvordan man skal håndtere og lagre stoffet.

Punkt 8 – Eksponeringskontroll og personlig verneutstyr: Her oppgis det hvordan man skal forebygge skader, og hva slags verneutstyr man må bruke dersom dette er nødvendig.

Punkt 11 – Helsefareopplysninger (toksikologiske opplysninger): Dette punktet gir opplysninger om hvordan stoffet tas opp i kroppen. Det forteller også hvilken virkning kjemikalet har både ved akutt og ved gjentatt eksponering. Dette punktet er utarbeidet med tanke på bedriftshelsetjeneste eller medisinsk personell.

Punkt 10 – Stabilitet og reaktivitet: Her gis det opplysninger om muligheten for at det kan skje farlige reaksjoner.

Punkt 13 og 14 gir opplysninger om henholdsvis avfallshåndtering og transport.

En av grunnene til at sikkerhetsdatablader er så omfattende, er at de er verktøy for både småbedrifter og store industriforetak – også for de som lager egne blandinger. Sikkerhetsdatabladene skal gi viktige opplysninger blant annet om transport og lagring, og om stoffer som er satt sammen av flere komponenter. Som bonde trenger du ikke all denne informasjonen, men for brannmannskap og helsepersonell er dette avgjørende. Derfor skal hele sikkerhetsdatabladet finnes der kjemikalet brukes – og det skal være lett tilgjengelig for alle.

Giftinformasjon

Informasjon om giftstoffer får du på telefon 22 59 13 00. Dette nummeret bør du lagre på telefonen slik at du raskt finner det i en krise.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.5.5 Har du driftsopplegg som gjør at du reduserer faren for forgiftning fra silogass, gjødselgass eller annen gass?

Dødelige gasser

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

De gassene som innebærer størst dødsrisiko i landbruket, er silo- og gjødselgasser. Disse gassene er blandinger av flere forskjellige gasser som kan gi helseskade eller føre til død. Noen av silo- og gjødselgassene har verken farge eller lukt og kan derfor ikke merkes før det er for seint. Både silo- og gjødselgassene fortrenger oksygen, noe som kan føre til kvalning. Gassene kan også være giftige. Det må sørges for nok oksygen før man går inn i et rom der det er fare for dødelige gasser. Dersom det er fare for oksygenmangel, kan man bruke trykklufflasker eller kompressortilført luft som verneutstyr. Får du behov for redningsinnsats, kontakt brannvesenet på telefonnummer 110.

Silogasser

Faren for silogass er størst ved innlegging, jevning/pakking, pålegging og avtaking av press, eller dersom det har vært et opphold i leggingen. Det utvikles gass helt til grasmassen er ferdig ensilert. Starter gjæringen på nytt, starter også gassproduksjonen på nytt. Det er viktig å etablere gode rutiner for utlufting. Bruk alltid silovifte.

Gjødselgass

Vær oppmerksom når du rører om i gjødsellageret, og når du oppholder deg ved tappegrop og gjødselvogn. Sørg for ekstra god ventilasjon og gjennomtrekk i husdyrrom.

Ammoniakk

Ammoniakk er en kraftig luftveisirritant. Langvarig eksponering kan gi kronisk irritasjon av øyne, nese og øvre luftveier, mens høy eksponering kan gi rask død.

Tips om sikker lagring og riktig bruk av husdyrgjødsel kan du finne på fylkesmannen.no.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.6 BARN OG UNGDOM

10.6.1 Finnes trygge lekeområder for barn på gården?

Sørg for at barn har trygge områder å oppholde seg på. Barn skal ikke være passasjerer på traktor eller annet utstyr dersom det ikke finnes ekstra sete med sikring.

Barn og ungdom under 18 år skal ikke settes til arbeid som kan utgjøre særlig risiko, eller som overstiger den fysiske eller psykiske yteevnen deres. Det skal gjennomføres en risikovurdering før barn eller ungdom settes i arbeid.

Krav til opplæring ved bruk av arbeidsutstyr, og dokumentasjon av dette, gjelder også for ens egne barn.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.6.2 Har du vurdert risiko ved arbeidsoppgaver som barn og ungdom utfører?

Sørg for at barn har trygge områder å oppholde seg på. Barn skal ikke være passasjerer på traktor eller annet utstyr dersom det ikke finnes ekstra sete med sikring.

Barn og ungdom under 18 år skal ikke settes til arbeid som kan utgjøre særlig risiko, eller som overstiger den fysiske eller psykiske yteevnen deres. Det skal gjennomføres en risikovurdering før barn eller ungdom settes i arbeid.

Krav til opplæring ved bruk av arbeidsutstyr, og dokumentasjon av dette, gjelder også for ens egne barn.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.7 BRANNSIKRING

	Svar		
	Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.7.1 Gjennomføres det faglig kontroll av det elektriske anlegget minimum hvert tredje år?

Den som eier produksjonsdyr, eller en annen som har ansvar for dem, skal sørge for at det gjennomføres faglig kontroll av det elektriske anlegget minimum hvert tredje år.

Les mer om hva faglig kontroll er, og hvordan den gjennomføres, på fgsikring.no.

§ Krav

Elkontroll av elanlegg med registrering i FG-kontroll	Bransjekrav
---	-------------

10.7.2 Er det gjort tiltak som hindrer brann i utstyr og bygninger ved sveising, sliping eller andre varme arbeider?

Hvis du skal sveise, slipe, skjære, lodde e.l., må det være gjort tiltak som hindrer brann i utstyr og bygninger. Du må ha egnede slokkemidler tilgjengelige rett ved der du arbeider.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.7.3 Har du sertifikat for varme arbeider?

Sertifikat for varme arbeider er et krav for alle som utfører arbeid som kan utvikle varme (for eksempel sveising eller sliping).

Varme arbeider er en årsak til mange branner også i landbruket. Et kurs gir deg nyttig kunnskap om mulige brannfarer og hvilke krav som stilles til deg som næringsdrivende. Dersom du består eksamen, får du et sertifikat som er gyldig i 5 år.

Forskrift om brannforebygging kapittel 3 inneholder bestemmelser om hva brukerne av en bygning skal gjøre for å forebygge brann. I tillegg har forsikringsbransjen egne sikkerhetsforskrifter for hvordan varme arbeider skal utføres. Disse sikkerhetsforskriftene er ikke offentlige forskrifter, men er bestemmelser som følger forsikringsavtalen. Du plikter derfor å følge disse bestemmelsene hvis du har forsikring.

Mer informasjon om forsiktighetsregler ved varme arbeider finner du det på **lbk.no**.

§ Krav

Sikkerhetsforskrift for utførelse av varme arbeider	Lovkrav
---	---------

10.7.4 Er rømningsveier åpne og ryddet (inkludert ryddet for snø)?

Bygninger og arbeidsplasser skal ha nok rømningsveier og nødutganger. Disse skal alltid være åpne for fri ferdsel, og det skal være lett å åpne dem innenfra uten spesielle hjelpemidler. Dører som er plassert i rømningsveien, skal åpne i rømningsretningen.

Hvor mange rømningsveier og nødutganger det skal være, og hvordan de skal fordeles og dimensjoneres, er avhengig av arbeidsplassens bruk, utstyr og dimensjoner, og av hvor mange personer som maksimalt kan være til stede.

Rømningsveier og nødutganger skal så direkte som mulig føre ut i det fri eller til et sikkerhetsområde eller rom som er tilrettelagt for å beskytte mot farer som kan oppstå, og hvor arbeidstakerne kan oppholde seg i sikkerhet inntil de kan reddes eller faren er over.

Rømningsveiene må ikke være sperret av snø om vinteren.

I driftsbygninger skal det være uhindret adgang til minst to rømningsveier. For husdyrrom gjelder egne anbefalinger.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

10.7.5 Er det nok slokkeutstyr i bygget, er det plassert lett synlig, og er det klart til bruk?

I byggforskriftene er kravet om nok slokkeutstyr formulert slik: «I eller på alle byggverk der

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

brann kan oppstå, skal det være manuelt brannslukkingsutstyr for effektiv slokkeinnsats i brannens startfase.»

Plasser brannslukkingsapparater ved innganger til / utganger fra alle brannceller

Faglige anbefalinger sier at det minimum skal være ett brannslukkingsapparat ved innganger til / utganger fra alle brannceller, og i alle rom med stor brannbelastning. Ved inngangsdører hvor det er plassert et brannslukkingsapparat, bør det være et oppslag om at det er plassert apparat innenfor døra.

I forbindelse med din årlige gjennomgang av elektrisk anlegg og utstyr er det viktig at du vurderer om du har nok brannslukkingsutstyr.

Norsk Standard setter krav til brannslukkingsapparater

Ifølge *NS-EN 3-7 Brannmaterieell – Håndslukkere Del 7: Egenskaper, ytelseskrav og prøvingsmetoder* kan håndslukkeapparater være pulverapparater på minimum 6 kg med ABC-pulver, eller skum- og vannapparater på minimum 9 liter eller på minimum 6 liter og med effektivitetsklasse minst 21A. (Effektivitetsklasse er en del av informasjonen du finner på apparatet)

Brannslukkingsutstyr skal oppbevares lett tilgjengelig og være klart til bruk.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

10.7.6 Parkeres traktoren i en egnet/godkjent garasje eller på et sted hvor det ikke er fare for at en brann kan spre seg til bebyggelse?

For kjøretøy med hovedstrømbryter skal gulvet i garasjen/parkeringsrommet være tett og ha en overflate som ikke er brennbar. Kravet gjelder arealet under traktoren og 1 meter utenfor.

For kjøretøy som ikke har hovedstrømbryter, kreves det at hele gulvet i garasjen skal være tett og ha en overflate som ikke er brennbar.

Det stilles ikke krav til vegger eller himling i garasjen. Dette gjelder enten garasjen er en egen bygning eller den ligger i eller ved en annen bygning. Gulv med tett og ikke brennbar overflate kan være en stålplate lagt på tegulv. I garasjen er det påbudt å ha minst ett brannslukkingsapparat.

10.7.7 Kontrolleres tanker for gass, drivstoff og annet brensel jevnlig og i samsvar med offentlige krav?

Overflatetanker

Som eier og/eller bruker av flytende og gassformig brensel samt tilhørende utstyr og anlegg, skal du sørge for at dette oppbevares, brukes og driftes på en forsvarlig måte. Det må lages drifts-, vedlikeholds- og kontrollplaner. For å forenkle og tydeliggjøre arbeidet bør dere bruke sjekklister hvor det er oppgitt kontrollpunkter og intervaller. Oljetanker skal plasseres slik at de ikke utgjør en brann- og/eller eksplosjonsfare, og minimum 5 meter fra brennbar materiale eller brennbar bygning.

Nedgravde tanker

Alle som har tanker som inneholder olje eller diesel, er ansvarlig for å hindre lekkasjer fra disse. Brukeren er ansvarlig for at det blir utført jevnlig tilstandskontroll av nedgravde oljetanker med kapasitet på mer enn 3200 liter. Kontrollen skal gjennomføres av en kommunalt godkjent kontrollør, og den skal dokumenteres skriftlig. Hvor ofte det skal være kontroll, er avhengig av hva slags tank det er.

Hvis du tar tanker ut av bruk, skal kommunen ha skriftlig melding om det. Nedgravde oljetanker som tas permanent ut av bruk, skal tømmes og graves opp. Tanker som ikke kan gjenbrukes uten at det er fare for lekkasje, skal destrueres. Kommunen kan i særlige tilfeller gi tillatelse til at tanker som permanent tas ut av bruk, rengjøres og fylles med sand, grus o.l. i stedet for å graves opp.

Gass

Gassanlegg skal kontrolleres av et akkreditert inspeksjonsorgan. Les mer om kontrollrutiner

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

på dsb.no.

§ Krav

Forskrift om håndtering av farlig stoff	Lovkrav
---	---------

10.7.8

Oppbevares drivstoff, brensel og annet brannfarlig stoff i sikker avstand til brennbart materiale og i samsvar med aktuelle forskrifter?

Overflatetanker

Som eier og/eller bruker av flytende og gassformig brensel samt tilhørende utstyr og anlegg, skal du sørge for at dette oppbevares, brukes og driftes på en forsvarlig måte. Det må lages drifts-, vedlikeholds- og kontrollplaner. For å forenkle og tydeliggjøre arbeidet bør dere bruke sjekklister hvor det er oppgitt kontrollpunkter og intervaller. Oljetanker skal plasseres slik at de ikke utgjør en brann- og/eller eksplosjonsfare, og minimum 5 meter fra brennbart materiale eller brennbar bygning.

Nedgravde tanker

Alle som har tanker som inneholder olje eller diesel, er ansvarlig for å hindre lekkasjer fra disse. Brukeren er ansvarlig for at det blir utført jevnlig tilstandskontroll av nedgravde oljetanker med kapasitet på mer enn 3200 liter. Kontrollen skal gjennomføres av en kommunalt godkjent kontrollør, og den skal dokumenteres skriftlig. Hvor ofte det skal være kontroll, er avhengig av hva slags tank det er.

Hvis du tar tanker ut av bruk, skal kommunen ha skriftlig melding om det. Nedgravde oljetanker som tas permanent ut av bruk, skal tømmes og graves opp. Tanker som ikke kan gjenbrukes uten at det er fare for lekkasje, skal destrueres. Kommunen kan i særlige tilfeller gi tillatelse til at tanker som permanent tas ut av bruk, rengjøres og fylles med sand, grus o.l. i stedet for å graves opp.

Gass

Gassanlegg skal kontrolleres av et akkreditert inspeksjonsorgan. Les mer om kontrollrutiner på dsb.no.

§ Krav

Forskrift om håndtering av farlig stoff	Lovkrav
---	---------

10.7.9 Er det gjennomført periodisk kontroll av brannslukkingsutstyr?

Periodisk kontroll av håndslukkere skal utføres etter NS 3910 av kvalifisert servicepersonell. Kvalifisert servicepersonell kan også være ansatte på gården som er sertifisert for å utføre en slik kontroll.

Oversikt over serviceintervall etter NS 3910 finner du på 3fbrannvern.no.

Brannslukkere kontrolleres ofte hos brannvesenet lokalt. Det finnes også egne firmaer som utfører slike kontroller. På rvb.no finner du oversikt over de som kan utføre en slik kontroll.

§ Krav

Forskrift om brannforebygging	Lovkrav
-------------------------------	---------

10.7.10 Er det installert brannalarmanlegg i driftsbygningen?

For driftsbygninger som er satt opp i samsvar med *byggteknisk forskrift* fra 2010 (TEK10, og videreført i TEK17), gjelder kravet om brannalarm fra første dyr.

Storfe

Alle driftsbygninger hvor man holder flere enn 30 storfe, skal ha et tilfredsstillende system for varsling av brann.

Småfe

Når det gjelder driftsbygninger med småfe, er kravet at bygningen skal ha brannalarmanlegg dersom man holder 30 vinterføra dyr eller mer der. Vinterføra dyr er

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

avlsdyr per. 1. januar. Avlsdyr er småfe inkludert årslam som man bruker eller planlegger å bruke til avl, og som er påsatt/bedekt eller planlagt påsatt/bedekt. Kje født etter 1. januar og som ikke er avlsdyr samme vinter som de er født, teller ikke med i grunnlaget. Det legges til grunn at de fleste kje blir født etter 1. januar.

Svin

Alle driftsbygninger hvor man holder flere enn 10 purker, råner og/eller ungpurker eller 60 slaktegriser eldre enn 10 uker, skal ha tilfredsstillende system for varsling av brann. I kombinerte besetninger beregnes det totale antallet svin slik at 1 purke, 1 ungpurke eller 1 rane teller like mye som 6 slaktegriser.

Fjørfe

Hvis det begynner å brenne, er det urealistisk å evakuere flere tusen fjørfe. Du bør derfor legge vekt på å forebygge brann. Om uhellet skulle være ute, vil et brannalarmanlegg gi tidlig varsling og en reell mulighet for slukking.

Hest

Har du en driftsbygning med mer enn 10 hester, må du ha brannvarslingsanlegg.

Se mattilsynet.no for mer informasjon om bestemmelser om brannsikring i fjøs.

10.7.11 Er det gjennomført periodisk kontroll av brannalarmanlegg?

Brannalarmanlegg skal kontrolleres årlig av kvalifisert personell.

Den som eier brannalarmsystemet, og den som innehar godkjenningen for det, skal inngå en servicekontrakt som skal sikre at det blir utført service på anlegget minimum én gang i året.

Den årlige servicen skal utføres av godkjenningssinnehaveren eller av hans godkjente serviceforetak. Det skal ikke være mer enn ett år (+/- 1 måned) mellom hver service. Dette er fastsatt i FG-regler for automatiske brannalarmanlegg i gårdsbruk og gartneri.

§ Krav

FG-regler for automatiske brannalarmanlegg i gårdsbruk og gartneri.	Bransjekrav
---	-------------

10.7.12 Er gårdsverkstedet vurdert med tanke på brannsikkerhet?

Et gårdsverksted inneholder ofte mange brannfarer: sveiseutstyr, slipeutstyr, brannfarlige væsker osv. For å minske risikoen, må du vurdere hvordan utstyret brukes og oppbevares, slik at det ikke bidrar til at noe antennes.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.7.13 Har du/dere trent på evakuering ved en krise?

Utarbeid en rømningsplan for hjemmet og gården, og tren på den. Det kreves ikke at dyra skal trene på evakuering, men at alle som er på gården, skal kjenne til og trene på sine oppgaver ved en krise.

Husdyrrom skal ha to utganger eller rømningsveier

Fra husdyrrom må det alltid være to utganger eller rømningsveier som er tilpasset dyrearten, og som er tilrettelagt slik at det er lett å evakuere dyr. Dyr vil lettest følge veier de har gått tidligere, så slike veier bør være utført som rømningsvei. Rømningsveier med retningsforandringer og nivåforskjeller egner seg dårlig.

Rømningsveier bør ha plass til to dyr i bredden

Som regel vil man kunne evakuere raskere dersom det er lagt til rette for at to dyr kan passere samtidig. De angitte minimumsbreddene er satt for å hindre at dyr kiler seg fast. TEK 10 (med oppdateringer, nå TEK17) beskriver også bredde på rømningsveier slik: «Utganger eller rømningsveier må ha fri bredde på minimum 1,6 m fra rom for okser, kuer,

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

hester og minimum 1,0 m fra rom for gris, sau og geit.»

Utgangsdører må ikke kunne blokkeres av snø eller is

Dør som slår utover, og som fører ut i det fri, må ikke kunne blokkeres av snø eller is. Takoverbygg eller snøfangere på tak o.l. vil kunne forhindre dette.

§ Krav

Forskrift om brannforebygging	Lovkrav
-------------------------------	---------

10.8 EGENKONTROLL AV ELEKTRISK ANLEGG - GJENNOMGANG AV SJEKKLISTE

10.8.1 Har dere gode renholdsrutiner knyttet til alt elektrisk utstyr?

Dere bør rengjøre vifter og annet elektrisk utstyr jevnlig for å hindre at det oppstår brann og for å sikre drifta. Dere må ikke spyle på elektriske apparater og utstyr, med unntak av apparater som er spesielt beregnet på å tåle slik behandling (for høytrykksspyling kun ved kapslingsgrad minimum IP56, spyling med hageslange kun ved kapslingsgrad minimum IP44). Vær oppmerksom på at branner også kan oppstå i elektriske apparater. Sørg derfor for å koble fra apparater som ikke er i bruk. Elektriske fluefangere o.l. bør rengjøres med en fuktig klut, aldri spyles.

10.8.2 Er det montert overspenningsvern, og er det i så fall kontrollert av elektriker om det tilfredsstillende offentlige krav?

Kravet om overspenningsvern er beskrevet i Norsk Elektroteknisk Komité (NEK) standard for elektriske anlegg. Hvis du er i tvil om det monterte overspenningsvernet er i tråd med gjeldende regler, må du ta kontakt med en elektriker.

§ Krav

Forskrift om elektriske lavspenningsanlegg	Lovkrav
--	---------

10.8.3 Er det montert jordfeilbryter i samsvar med offentlige krav, og tester du denne jevnlig for å være sikker på at den fungerer etter hensikten?

Det er krav om at det skal være montert jordfeilbryter i alle nye bygg. Dersom du endrer det elektriske anlegget, kan det medføre at du må bytte ut jordfeilbryteren for at den skal fungere som den skal. Sjekk med en elektriker hvis du er i tvil om jordfeilbryteren er i samsvar med offentlige krav.

Alle jordfeilbrytere skal ha en testfunksjon. Du må teste jordfeilbrytere innimellom, slik at de ikke henger seg opp. Hvis du trykker inn testknappen, skal jordfeilbryteren slå ut. Hvis den ikke gjør det, er det feil på bryteren og du må kontakte elektriker.

§ Krav

Forskrift om elektriske lavspenningsanlegg	Lovkrav
--	---------

10.8.4 Blir det ført tilsyn med sikringsskap, og blir de vedlikeholdt?

Det anbefales at sikringsskap og tavlerom bygges inn i egne brannceller, slik at en eventuell brann ikke sprer seg. Skapet skal være tett og holdes ryddig, og døren skal være lukket.

§ Krav

Forskrift om elektriske lavspenningsanlegg	Lovkrav
--	---------

10.8.5 Har vifter og andre elektriske motorer vern mot overoppheting og brann?

Elektriske motorer er ofte kilde til brann. Du bør derfor sikre dem mot overoppheting og brann ved bruk av motorvern, jordfeilbryter på kursen eller andre sikringstiltak.

Vær obs på at det kan være spesielle krav knyttet til ventilasjonsanlegg for enkelte husdyrslag. Disse kravene er beskrevet i den aktuelle husdyrstandarden.

§ Krav

Forskrift om elektriske lavspenningsanlegg	Lovkrav
--	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9 OPPLÆRING

10.9.1 Har du som arbeidsgiver, og eventuelle arbeidsledere på gården, gjennomgått lovpålagt opplæring i HMS-arbeid?

Arbeidsgivere og arbeidsledere må få opplæring i HMS-arbeid

Arbeidsmiljøloven stiller krav om at arbeidsgivere skal gjennomgå opplæring i HMS-arbeid. Plikten gjelder også arbeidsledere, det vil si arbeidstakere som har i oppgave å lede eller kontrollere andre arbeidstakere. Hva opplæringen skal inneholde, og hvor omfattende den skal være, er beskrevet i en veiledning utgitt av Arbeidstilsynet. Opplæringskravet gjelder også når man har ansatte og/eller avløsere ansatt i avløserlag. Kravet gjelder ikke bare når man har fast ansatte, men også når man henter inn tilfeldig hjelp eller familiehjelp, når man organiserer byttarbeid med naboer, osv. Man må dokumentere at opplæringen er gjennomført.

Kurset «Praktisk HMS-arbeid» gir den nødvendige opplæringen

Man kan få opplæringen man trenger, ved å ta kurset «Praktisk HMS-arbeid» fra Norsk Landbruksrådgiving. Dette kurset er tilpasset landbruket og tilfredsstillende lovens krav til HMS-opplæring.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.9.2 Har du gjort deg kjent med krav til opplæring i bruk av arbeidsutstyr, og kan du dokumentere at alle (også egne barn og kårfolk) har fått nødvendig opplæring?

Gjennomgående krav til opplæring

Den som er ansvarlig for virksomheten, skal sørge for nødvendig opplæring for seg selv og arbeidstakerne sine. Den som håndterer arbeidsutstyr, varer, stoffer eller produkter, skal ha nødvendig opplæring og nødvendige kvalifikasjoner for å utføre arbeidet sikkert og beherske de farene som håndteringen kan medføre.

Den som utfører arbeid der det er krav om å bruke hjelpemidler eller personlig verneutstyr, skal få opplæring og om nødvendig trening i bruken av dette. Opplæringen skal gis på et språk som arbeidstakerne forstår.

Opplæring og instruksjon av barn og ungdom

Som arbeidsgiver skal du sørge for at personer under 18 år får nødvendig opplæring og instruksjon i arbeidet. I opplæringen skal det tas særlig hensyn til at de mangler arbeidserfaring, at de ikke er oppmerksomme på risikomomenter, og/eller at de ikke er fullt utviklet.

Dokumentert sikkerhetsopplæring

Dokumentert sikkerhetsopplæring skal gis til arbeidstakere som skal bruke arbeidsutstyr som krever at man er særlig forsiktig. For å avgjøre om slik opplæring er nødvendig, må du gjøre en risikovurdering av utstyret. Opplæringen skal signeres av den som gir opplæringen og den som får opplæring. Den som setter noen i arbeid med farlig utstyr, må forsikre seg om at vedkommende har nok kunnskap, og eventuelt selv gi slik opplæring og sørge for at dette er dokumentert.

Når det gjelder arbeid med de mest brukte maskinene, er det nok at arbeidsgiveren eller noen som har tilstrekkelig kunnskap om utstyret gir opplæringen og dokumenterer den.

Dette gjelder blant annet disse maskinene (listen er ikke uttømmende):

- traktor (ved kjøring på vei kreves sertifikat) og traktorredskap
- selvgående maskiner for jord og skogbruk (for eksempel skurtresker)
- noen løfteinnretninger for hengende last (for eksempel silotaljer)
- bærbare kjedesager
- vinsj og vinsjutstyr
- vinkelslipere (krever sertifikat for varme arbeider)
- automatiske eller halvautomatiske produksjons-, transport- eller lagringssystemer (f.eks. fylltømmer)
- løfte- og stablevogner for gods (f.eks. trucker – krever truckførerbevis) uten permanent førerplass

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

- personløftere
- trallebaner og maskiner som går eller trekkes i føringer
- hengestillas
- spikerpistoler

Den praktiske og teoretiske opplæringen skal gi arbeidstakeren ferdigheter og kunnskap til å bruke og kontrollere arbeidsutstyret på en sikker måte.

Skjema for dokumentert sikkerhetsopplæring finner du på **ksl.no**.

Sertifisert sikkerhetsopplæring

Noen maskiner er underlagt strengere krav; det vil si at opplæringen må gis av en skole eller en tilsvarende institusjon. Dette gjelder blant annet disse maskinene (listen er ikke uttømmende):

- bro- og traverskraner, dersom bruken medfører fare for skade på liv og helse (gjelder ikke silotaljer konstruert som traverskran)
- (gaffel)truck med permanent førerplass
- masseforflytningsmaskiner med større effekt enn 15 kW (masseforflytningsmaskiner omfatter blant annet gravemaskiner og hjullastere)
- lastebilkraner med større kapasitet enn 2 tonnmeter
- tårnkraner, mobilkraner og portalkraner

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.10 ARBEIDSHJELP FRA NORSKE LANDBRUKSTENESTER (NLT)

10.10.1 Er det tilstrekkelige personalrom for ansatte på gården?

Avløsere og andre som har et arbeidsforhold på gården, skal ha adgang til toalett, vask, dusj, og garderobe med skiftemulighet. De skal også ha mulighet for å tørke klær og fottøy, og de skal adgang til et egnet spiserom.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

10.10.2 Har de som arbeider på foretaket, tilgang til et godt renholdt sanitæranlegg i nærheten av der de arbeider?

Tilgang til rene toaletter og mulighet for å vaske seg er viktig for hygien til de ansatte og for at produkter som leveres fra gården, skal være rene.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Logg av vask toalett	Informasjon

10.10.3 Er du kjent med landbrukets særlige hensyn under COVID-19 pandemien, og har lest Mattilsynets smittevernveileder for grøntproduksjoner?

Samlete råd, spesielt i forhold til ansatte, karantene og relevante videre spørsmål finnes på Mattilsynets nettsider. Veilederen bør du være kjent med, den finner du ved å klikke på knappen "Krav".

§ Krav

Smittevern	Informasjon
------------	-------------

10.10.4 Er standarden for innkvartering i samsvar med gjeldende krav?

Dersom du tilbyr bolig til dine ansatte, er det bestemte krav til boligstandard. *Arbeidsmiljøloven* § 4-4(4) krever at innkvarteringen arbeidstakerne får til rådighet, skal være tilfredsstillende innredet og vedlikeholdt.

Arbeidstilsynet har utarbeidet følgende retningslinjer for soverom som skal brukes av sommersesongarbeidere i landbruket:

	Svar		
	Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.9 Kjenner du til reglene for pauser?

Arbeidstaker har krav på minst en pause om arbeidstiden overstiger 5,5 timer. Dersom daglig arbeidstid er 8 timer eller mer skal pausene til sammen minst være minst en halv time.

Dersom arbeidstaker ikke kan forlate arbeidsplassen eller det ikke er stilt tilfredsstillende spise-/pausefasiliteter til disposisjon (spiserom, kantine etc.) har arbeidstaker krav på lønn i pausen.

Ved arbeidstid på mer enn 11 timer har en krav på en ny pause på minst en halv time – denne pausen regnes som en del av arbeidstiden.

10.11 ARBEIDSHJELP FRA ANDRE ARBEIDSFORMIDLERE

10.11.1

Har alle ansatte egen lønnskonto?

Mange av mediasakene om dårlige arbeidsforhold i landbruket kunne kanskje vært unngått hvis alle arbeidstakere får utbetalt lønn til egen konto. Konto kan opprettes i norsk bank, eller lønn kan også utbetales til utenlandske konti.

Landbruksorganisasjonene anbefaler å unngå utbetaling til felleskontoer, da dette kan medføre at de ansatte ikke mottar hele lønnen.

10.11.2

Har du et bevisst forhold til bruk av mellommenn i ansettelsen?

Mange utenlandske ansatte ansettes gjennom organisasjoner eller privatpersoner som formidler arbeidskraft. Det er likevel viktig at hovedregelen er at arbeidsforholdet foregår direkte mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Du som arbeidsgiver har et ansvar for dine arbeidstakere, også når de er leid inn via arbeidsformidlere.

10.11.3

Er det tilstrekkelige personalrom for ansatte på gården?

Avløser og andre som har et arbeidsforhold på gården, skal ha adgang til toalett, vask, dusj, og garderobe med skiftemulighet. De skal også ha mulighet for å tørke klær og fottøy, og de skal adgang til et egnet spiserom.

10.11.4

Har de som arbeider på foretaket, tilgang til et godt renholdt sanitæranlegg i nærheten av der de arbeider?

Tilgang til rene toaletter og mulighet for å vaske seg er viktig for hygien til de ansatte og for at produkter som leveres fra gården, skal være rene.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Logg vask av toalett	Informasjon

10.11.5

Er du kjent med landbrukets særlige hensyn under COVID-19 pandemien, og har lest Mattilsynets smittevernveileder for grøntproduksjoner?

Samlete råd, spesielt i forhold til ansatte, karantene og relevante videre spørsmål finnes på Mattilsynets nettsider. Veilederen bør du være kjent med, den finner du ved å klikke på knappen "Krav".

§ Krav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Spesielle regler gjelder ved arbeid utover det som er normalen

I mange sammenhenger vil det være nødvendig å arbeide flere timer enn det som er normalen. Arbeidstilsynet har regelverk og retningslinjer for hvordan man skal søke om og beregne dette. Du finner informasjon om søknad og beregning av arbeidstid på arbeidstilsynet.no.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.11.10

Kjenner du til omfanget av alminnelig arbeidstid?

Hovedregel: Den alminnelige arbeidstid må ikke overstige 9 timer i løpet av 24 timer og 40 timer i løpet av 7 dager.

Mer omtale på Arbeidstilsynets nettside.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidstilsynet	Lovkrav

10.11.11

Kjenner du til reglene for pauser?

Arbeidstaker har krav på minst en pause om arbeidstiden overstiger 5,5 timer. Dersom daglig arbeidstid er 8 timer eller mer skal pausene til sammen minst være minst en halv time.

Dersom arbeidstaker ikke kan forlate arbeidsplassen eller det ikke er stilt tilfredsstillende spise-/pausefasiliteter til disposisjon (spiserom, kantine etc.) har arbeidstaker krav på lønn i pausen.

Ved arbeidstid på mer enn 11 timer har en krav på en ny pause på minst en halv time – denne pausen regnes som en del av arbeidstiden.

10.12 ARBEIDSHJELP MED SELVSTENDIG ARBEIDSGIVERANSVAR

10.12.1 Allmenngjort tariffavtale. Tariffavtalen for landbruket er allmenngjort. Dvs. at i landbruket har vi en minstelønn, som tilsvarer tariffavtalen for landbruk og gartneri. Har alle dine ansatte avtale og avlønning som er tilfredsstillende etter tariffavtalen?

Alle ansatte, også sesongarbeidere, skal ha skriftlig arbeidsavtale. Avtalen skal være på et språk både arbeidstakeren og arbeidsgiveren forstår, og den skal minst inneholde

- hvem avtalen er mellom
- hvor arbeidsplassen er
- beskrivelse av arbeidet
- dato for når arbeidsforholdet starter
- forventet varighet på arbeidsforholdet hvis det er midlertidig
- eventuelle prøvetidsbetingelser
- arbeidstakerens rett på ferie, feriepenger og fastsettelse av ferietidspunkt
- oppsigelsesfrister
- lønn, inklusive tillegg som inngår i lønna, utbetalingsmåte og utbetalingstidspunkt
- arbeidsdagens lengde, når arbeidsdagen starter, og ukentlig arbeidstid
- eventuelle pauser gjennom arbeidsdagen, og informasjon om pausene er betalte
- eventuelle særlige arbeidstidsordninger
- tariffavtaler som regulerer arbeidsforholdet

Skjema for arbeidsavtaler finner du hjemmesidene til Norsk Landbruksrådgiving eller Arbeidstilsynet.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For avløsere i avløserlag gjelder særlige ordninger

Avløsere som er ansatt i et avløserlag, har arbeidsavtale med avløserlaget. I tillegg skal bonden og avløserlaget inngå en avtale. Videre skal bonden i samarbeid med avløseren utarbeide en instruks for arbeidet. For øvrig har bonden ansvaret for avløserens sikkerhet, arbeidsmiljø og opplæring på lik linje med andre ansatte på gården.

Allmenngjorte tariffavtaler gjelder i landbruket og gartnerieringen

Landbruket og gartnerieringen er nå en del av ordningen med allmenngjorte tariffavtaler. Les mer på arbeidstilsynet.no.

Allmenngjorte tariffavtaler er en avtale om lønns- og arbeidsvilkår som gjelder for alle som utfører arbeid innenfor tariffområde, selv om man ikke er en del av avtalen. Allmenngjøring av tariffavtaler er et av flere virkemidler for å hindre at utenlandske arbeidstakere får dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som er vanlig i Norge.

Som arbeidsgiver har du plikter overfor andre enn dine egne arbeidstakere. Disse pliktene omfatter blant annet arbeidsmiljø og arbeidstid (se *arbeidsmiljøloven* § 2-2).

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

10.12.2 Beregning av minstelønn – vet du hvordan dette utføres?

Alle ansatte skal lønnes i den stillingsbrøk de er ansatt, også hvis det ikke er tilstrekkelige oppgaver til å fylle timene. De ansatte har plikt til å stille på jobb i henhold til arbeidsavtalen.

Minstelønn beregnes per time, og etter tabell (<https://www.nhond.no/arbeidsforhold-og-tariff/tariff/overenskomster/jordbruk/>). Ønsker arbeidsgiver å motivere arbeidstakere ytterligere, kan man i tillegg beregne akkordbasert lønn. Det foregår ved at minstelønn utbetales, men at den kan forhøyes for særlig effektive ansatte. Det er ikke tillatt i norsk landbruk å utbetale lavere lønn enn minimumslønnen. Lønn kan gjennomsnittsberegnes etter gitte kriterier.

10.12.3 Har alle ansatte egen lønnskonto?

Mange av mediasakene om dårlige arbeidsforhold i landbruket kunne kanskje vært unngått hvis alle arbeidstakere får utbetalt lønn til egen konto. Konto kan opprettes i norsk bank, eller lønn kan også utbetales til utenlandske konti.

Landbruksorganisasjonene anbefaler å unngå utbetaling til felleskontoer, da dette kan medføre at de ansatte ikke mottar hele lønnen.

10.12.4 Har du avklart i arbeidsavtalen vilkår for evt husleie og diett?

Prisen for bolig og diett må være innenfor visse rammer, og det er viktig at dette ikke går utover hva standard, kvalitet og beliggenhet tilsier. Dersom det skal trekkes i lønn for slike ytelser må dette fremgå av arbeidsavtalen og fremkomme av lønsslipp. Fri bolig og diett er skattepliktig.

10.12.5 Får alle ansatte godkjent lønsslipp?

Arbeidstakerne har krav på informasjon om lønnsutbetalingen. Lønsslippet er en kvittering som skal vise bruttolønn, trukket skatt, andre trekk og feriepengegrunnlag. Det er viktig å gjøre lønsslippet forståelig for arbeidstakerne. Ved feil utbetalt lønn er det normalt en forutsetning for krav om tilbakebetaling at arbeidstaker forsto eller burde forstått at det er betalt ut for mye.

10.12.6 Har du et bevisst forhold til bruk av mellommenn i ansettelsen?

Mange utenlandske ansatte ansettes gjennom organisasjoner eller privatpersoner som formidler arbeidskraft. Det er likevel viktig at hovedregelen er at arbeidsforholdet foregår direkte mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Du som arbeidsgiver har et ansvar for dine arbeidstakere, også når de er leid inn via arbeidsformidlere.

10.12.7 Har du yrkesskadeforsikring for alle som arbeider på gården, og som har krav på det etter reglene?

Som arbeidsgiver plikter du å tegne yrkesskadeforsikring for alle dine ansatte. Som selvstendig næringsdrivende må du tegne frivillig yrkesskadetrygd for å få

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

yrkesskadedekning og dermed rett til særytelser ved yrkesskade. Søknadskjema får du fra Nav eller på **nav.no**.

§ Krav

Yrkesskadeforsikringsloven	Lovkrav
----------------------------	---------

10.12.8 Er du kjent med regelverket for obligatorisk tjenestepensjon (OTP)?

Lov om obligatorisk tjenestepensjon trådte i kraft 1. januar 2006. Loven innebærer at de fleste arbeidsgivere må ha tjenestepensjonsordning for sine ansatte. Arbeidsgivere som allerede har pensjonsordning, må sørge for at ordningen tilfredsstiller minstekravet i loven.

Obligatorisk tjenestepensjon gjelder for foretak som har

- minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 % eller mer av full stilling
- minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 % eller mer av full stilling, eller
- personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 % eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

§ Krav

Lov om obligatorisk tjenestepensjon	Lovkrav
-------------------------------------	---------

10.12.9 Er verneombud valgt i samsvar med gjeldende regler?

I utgangspunktet skal det velges verneombud ved enhver virksomhet. Hvis virksomheten har færre enn 10 ansatte, kan imidlertid arbeidsgiver og arbeidstakerne avtale at virksomheten skal ha en annen ordning, inkludert at den ikke skal være verneombud. Avtalen skal være skriftlig.

I virksomheter der det er valgt verneombud, skal arbeidsgiveren sørge for at verneombudet får den opplæringen som er nødvendig for å kunne utføre vervet på en forsvarlig måte.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.12.10 Har du rutiner for å følge opp sykemeldte arbeidstakere?

Som arbeidsgiver skal du sørge for at sykemeldte følges opp kontinuerlig ved hjelp av ulike tiltak. Hvis en ansatt er sykemeldt over lengre tid, skal det utarbeides en oppfølgingsplan, og det kan være nødvendig med særskilt tilrettelegging for den sykemeldte. Les mer om hvilke plikter du har som arbeidsgiver ved sykmelding på **arbeidstilsynet.no**.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.12.11 Kjenner du til ordningen med gjennomsnittsberegnet arbeidstid?

Gjennomsnittsberegnet arbeidstid betyr at du etter avtale med arbeidstakerne kan sette opp arbeidsplaner der det noen uker arbeides mer, andre mindre. Les mer om dette på Arbeidstilsynets nettside, om gjennomsnittsberegnet arbeidstid.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.12.12 Kjenner du til krav om døgnhvil og ukehvil?

Hvert døgn må arbeidstaker få sammenhengende pause (døgnhvil) på minimum 11 timer, og hver uke må det forekomme en ukehvil på minimum 35 timer sammenhengende. Det skal fremkomme av arbeidsplanen når de ulike ansatte har sin arbeidstid og hviletid.

10.12.13

Er det tilstrekkelige personalrom for ansatte på gården?

Avløsere og andre som har et arbeidsforhold på gården, skal ha adgang til toalett, vask,

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

dusj, og garderobe med skiftemulighet. De skal også ha mulighet for å tørke klær og fottøy, og de skal adgang til et egnet spiserom.

10.12.14

Har de som arbeider på foretaket, tilgang til et godt renholdt sanitæranlegg i nærheten av der de arbeider?

Tilgang til rene toaletter og mulighet for å vaske seg er viktig for hygienen til de ansatte og for at produkter som leveres fra gården, skal være rene.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Logg av vask toalett	Informasjon

10.12.15

Er du kjent med landbrukets særlige hensyn under COVID-19 pandemien, og har lest Mattilsynets smittevernveileder for grøntproduksjoner?

Samlete råd, spesielt i forhold til ansatte, karantene og relevante videre spørsmål finnes på Mattilsynets nettsider. Veilederen bør du være kjent med, den finner du ved å klikke på knappen "Krav".

§ Krav

Smittevern	Informasjon
------------	-------------

10.12.16

Er standarden for innkvartering i samsvar med gjeldende krav?

Dersom du tilbyr bolig til dine ansatte, er det bestemte krav til boligstandard. *Arbeidsmiljøloven* § 4-4(4) krever at innkvarteringen arbeidstakerne får til rådighet, skal være tilfredsstillende innredet og vedlikeholdt.

Arbeidstilsynet har utarbeidet følgende retningslinjer for soverom som skal brukes av sommersesongarbeidere i landbruket:

- Soverommet bør ha et romvolum per person på minst 7,5 m³.
- Det er tillatt med maksimalt 4 personer per soverom, i campingvogn maksimalt 2 personer.
- Soverom skal ha vindu som kan åpnes, og vinduet skal kunne brukes som rømningsvei.
- Dersom det ikke er annet oppholdsrom, skal soverommet være stort nok til at det kan utstyres med bord.
- Stoler med rygg, seng m.m. som er nødvendig av hensyn til arbeidstakernes velferd.
- Beboerne skal ha tilgang til dusj, vaskerom, toalett osv.
- Boareal skal ha tilstrekkelig med rømningsveier, røykvarslere og slukkeutstyr.

Disse retningslinjene er et unntak fra hovedreglene, og de gjelder for innkvartering i inntil 10 uker.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

10.12.17

Får arbeidstakere opplæring på et språk de forstår?

Dersom du har utenlandske arbeidstakere, er det spesielt viktig at du forsikrer deg om at de har fått opplæring og har forstått den før de starter arbeidet. Det kan være utfordrende å formidle forståelsen av HMS på grunn av språkvansker og kulturforskjeller. Arbeidstakerne skal få informasjon om sikkerhet på et språk de forstår.

§ Krav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

10.12.18

Har du risikovurdert arbeidsoppgaver og iverksatt tiltak der det er gravide arbeidstakere?

Forskrift om utførelse av arbeid stiller spesielle krav når det gjelder å risikovurdere arbeidsmiljøet med tanke på påvirkninger som kan skade forplantningen. Dette gjelder både ved påvirkninger som kan skade forplantningsevnen, og ved eventuell risiko for gravide, de som nylig har født, eller de som ammer. En slik risikovurdering kan utføres i samarbeid med bedriftshelsetjenesten.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.12.19

Har du løpende oversikt over hvor mye den enkelte arbeidstaker arbeider?

Som arbeidsgiver må du utarbeide en oversikt som viser hvor mye den enkelte arbeidstaker har arbeidet. Oversikten skal være tilgjengelig for Arbeidstilsynet og arbeidstakernes tillitsvalgte. Disse bestemmelsen er fastsatt i *arbeidsmiljøloven* § 10-7 *Oversikt over arbeidstiden*.

Spesielle regler gjelder ved arbeid utover det som er normalen

I mange sammenhenger vil det være nødvendig å arbeide flere timer enn det som er normalen. Arbeidstilsynet har regelverk og retningslinjer for hvordan man skal søke om og beregne dette. Du finner informasjon om søknad og beregning av arbeidstid på arbeidstilsynet.no.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.12.20

Kjenner du til omfanget av alminnelig arbeidstid?

Hovedregel: Den alminnelige arbeidstiden må ikke overstige 9 timer i løpet av 24 timer og 40 timer i løpet av 7 dager.

Mer omtale på Arbeidstilsynets nettside.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidstilsynet	Lovkrav

10.12.21

Kjenner du til reglene for pauser?

Arbeidstaker har krav på minst en pause om arbeidstiden overstiger 5,5 timer. Dersom daglig arbeidstid er 8 timer eller mer skal pausene til sammen minst være minst en halv time.

Dersom arbeidstaker ikke kan forlate arbeidsplassen eller det ikke er stilt tilfredsstillende spise-/pausefasiliteter til disposisjon (spiserom, kantine etc.) har arbeidstaker krav på lønn i pausen.

Ved arbeidstid på mer enn 11 timer har en krav på en ny pause på minst en halv time – denne pausen regnes som en del av arbeidstiden.

10.13 BEREDSKAPSPLAN, ULYKKESHÅNDTERING, KRISEBISTAND OG RAPPORTERING

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.13.1

Har gården en oppdatert beredskapsplan lett tilgjengelig for alle?

En beredskapsplan skal inneholde oversikt over kontaktinformasjon og tiltak som er aktuelle i en krise, for eksempel ved brann, personskader eller andre uønskede hendelser.

Som en del av beredskapsplanen skal det også lages en beredskapsplakat. En beredskapsplakat skal ha skisse over driftsbygning(er) og hvor i bygningen(e) man finner sikringskap, slukkeutstyr, rømningsveier, førstehjelpsutstyr m.m. Det er også en fordel med opplysninger om strømkabler, vannledninger, gassflasker og drivstofftanker, dersom disse er nedgravd. Plakaten bør ha oversikt over nødtelefonnumre (brann, politi og ambulanse), giftinformasjon og telefonnummer til håndverkere, avløsere eller andre som kjenner drifta. Det bør være en plakat i hver driftsbygning. Plakaten skal henges opp slik at den er synlig når man åpner ytterdøra til bygget. Dette er fordi den skal gi nødvendig informasjon så raskt som mulig til for eksempel brann- og redningsarbeidere som kommer for å hjelpe ved en hendelse.

Du kan bestille beredskapsplakat fra Matmerk eller laste den ned fra **ksl.no**.

§ Krav

Beredskapsplan	Bransjekrav
Beredskapsplakat	Bransjekrav
Om beredskapsplan	Bransjekrav

10.13.2 Er det lett tilgjengelig førstehjelpsutstyr på gården?

Førstehjelpsutstyr skal være lett tilgjengelig uansett hvor på gården man arbeider. Traktorer og andre maskiner bør ha nødvendig førstehjelpsutstyr. Innholdet bør dekke de skadene som kan oppstå i arbeidet som utføres, for eksempel svi- eller etseskader på hud og øyne, brannskader, og kutt- og sårskader. Vann og øyespylerflaske skal være en del av førstehjelpsutstyret når man bruker etsende stoffer.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

10.13.3 Er det førstehjelps kompetanse på gården?

Kunnskap om førstehjelp kan være avgjørende dersom ulykken er ute. Sørg for at alle på gården har nødvendige førstehjelpskunnskaper. Ved ulykker i forbindelse med kjemikalier er det informasjon i sikkerhetsdatabladet om førstehjelp for folk uten medisinsk kompetanse.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

10.13.4 Har du en plan for hvordan du kan håndtere eventuelle kriser eller produksjonsavvik på gården?

Krisehåndtering kan innebære mange ulike tiltak. Det er viktig å ha en plan for hvordan man skal forholde seg i forskjellige situasjoner.

Det kan for eksempel dreie seg om

- perioder etter personlige kriser
- brann
- sykdom på besetning
- feil på en levert vare som medfører at du må trekke tilbake varen og orientere mottakere om hva som har skjedd
- bortfall av strøm over lengre perioder

Norges Bondelag har gjennom prosjektet «Tryggere sammen» satt søkelys på lokal beredskap og krisehåndtering. Se introduksjonsfilmen på **tryggesammen.no**.

Når du registrerer eller oppdaterer kjernejournalen din på **helsenorge.no** (spør eventuelt fastlege om hjelp til å oppdatere informasjonen), bør du samtidig registrere om du har

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

ansvar for dyr.

§ Krav

Tryggere sammen	Bransjekrav
-----------------	-------------

10.13.5 Kjenner du til hvilke plikter du har når det gjelder rapportering av skader og ulykker på gården?

Veilederen gir en god oversikt over pliktene du har som arbeidsgiver.

Registrering av skader, ulykker og sykdommer

Som arbeidsgiver skal du sørge for å registrere alle personskader som oppstår under arbeidet, og all sykdom som sannsynligvis skyldes arbeidsmiljøet. Denne plikten gjelder også for de som ikke har ansatte.

Skjema for registrering av uønskede hendelser finner du hos Norsk Landbruksrådgiving HMS eller hos Arbeidstilsynet.

Melding om skade eller ulykke

Det er arbeidsgiveren som har ansvaret for å melde fra om alvorlige ulykker og skader til politiet og Arbeidstilsynet. Alvorlige ulykker er ulykker som fører til død, hodeskader/hjernerystelse, bruddskader, indre skader, tap av lemede, forgiftninger, forbrenninger, etseskader, frostskafer og alle andre skader som krever sykehusinnleggelse.

Får en arbeidstaker en skade som krever medisinsk behandling, eller som gjør at vedkommende blir arbeidsufør, må du melde fra til Nav. Du må sende meldingen snarest, og senest innen 3 dager. Er det en avløser som har skadet seg, må du varsle avløserlaget straks slik at de kan starte oppfølgingen sin umiddelbart. Kontrakten mellom deg og avløserlaget vil normalt regulere ansvar for videre oppfølging.

Dersom den skadede er en person som arbeider ulønnet (for eksempel et familiemedlem), dekkes vedkommende av forsikringen, ikke gjennom NAV. Skader på slike personer, skal du derfor melde direkte til forsikringsselskapet på et eget meldeskjema. Dette får du hos selskapet ditt.

Melding av arbeidsrelatert sykdom

I tillegg til at arbeidsgiveren har plikt til å melde fra om skade eller ulykke, har leger plikt til å melde fra om alle sykdommer som de antar skyldes pasientens arbeidsmiljø. De som mistenker at en sykdom eller plage skyldes arbeidsmiljøet, bør informere legen om dette.

Yrkesskadeforsikring

For at en arbeidstaker skal få rett til yrkesskadedekning, må yrkesskaden meldes til Nav innen ett år etter at skaden har oppstått.

Dersom den skadede har arbeidet for lønn, skal skaden meldes til Nav der den skadede bor. Meldingen gis på NAV-blankett 13-07.05. Blanketten får du på NAV-kontoret, eller du kan hente den på **nav.no**.

Du må oppsøke lege så fort som mulig etter at en skade har oppstått. Dette er viktig også i forsikringssammenheng. Legejournalen er nemlig viktig dokumentasjon i saksbehandlingen hos forsikringsselskapet. Dokumentasjon er viktig også med tanke på at det kan oppstå senskader.

Yrkesskadeforsikringen gjelder fra og med søknaden kommer til Nav, og har ingen tilbakevirkende kraft.

Som bonde omfattes du ikke av yrkesskadeforsikringen, siden du er selvstendig næringsdrivende. Du kan imidlertid tegne en frivillig trygd for yrkesskade på det lokale Nav-kontoret.

Norsk Landbruksrådgiving HMS

Norsk Landbruksrådgiving HMS er bondens bedriftshelsetjeneste og har som mål å bidra til

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

å redusere skader og yrkeslidelser i landbruket og med det sikre trivsel, kvalitet og lønnsomhet i næringen. Hovedvirkemiddelet for dette er rådgiving på gården, helsekontakt og HMS-kurs.

Norsk Landbruksrådgiving: Tlf. 90 20 33 17, e-post: nlr@nlr.no. Les mer på hms.nlr.no.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

	Svar	
Ja	Nei	Ikke aktuelt